

leert op die angsten en bijgeloovigheden, weet ze tot zijn doel te misbruiken, al was het maar om zich in een geheimzinnig waas te hullen, maar is zelf ook een kind van dat bijgeloof. Aan den anderen kant is hij in zijn strijd tegen Jouk om Katriene weer een gewone bruid, zoodat we ons soms afvragen: is deze figuur wel geslaagd, zijn er niet twee Sjoerds, die de schrijver ons als één mensch geloofwaardig wil maken? Hoe het zij, deze Sjoerd, wanneer hij ziet dat Jouk het van hem bij Katriene wint, probeert nu op andere manieren Jouk onder zijn invloed te brengen. Jouk bemerkt te laat, dat Sjoerd hem in het verderf wil storten. Als Sjoerd dan later op een critiek oogenblik Jouk overhaalt om een inbraak te gaan plegen om zodoende aan geld voor een ijzeren schip te komen, dan loopt Jouk blindelings in de val. Later blijkt het met Sjoerd slecht te zijn afgelopen, zoodat hij wel vrij sterk herinnert aan den traditioneleen booswicht uit de oude romantische literatuur. Maar dit stoort geen oogenblik, omdat deze menschen in die sfeer leven: zij beléven die romantiek.

Louwrens de Zigeuner is het ten slotte, die vader en zoon weer bij elkaar brengt en het boek culmineert dan in de verzoenende daad van vader Abel, dat hij zijn zoon Jouk toezegt hem aan een ijzeren schip te helpen, waarop Jouk zich met Katriene kan vestigen. (Slot volgt.)

C. RIJNSDORP.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Eenige opmerkingen over en naar aanleiding van „Geboortebeperving” door T. Oldenburger. 1)

V. (Slot.)

Mijn tweede bezwaar tegen het boek van Oldenburger is van geheel anderen aard.

Betref het eerste meer de conceptie van het boek, thans moet ik mij richten tegen een uitspraak, die betrekkelijk achteraf voorkomt, maar die toch voor de bepaling van onze zedelijke houding ten opzichte van het voorkomen der zwangerschap van de grootste betekenis is.

Niet dat hiermede is toegegeven, dat ik het met de andere uitspraken van den schrijver steeds volkomen eens ben. Integendeel, hoewel ik mij in de groote lijnen van ganscher harte bij Oldenburger kan aansluiten, gebruikt hij toch menige uitdrukking, die ik niet gaarne voor mijn rekening zou willen nemen. Verschillende dingen zou ik gaarne anders gezegd willen hebben. Maar het is niet doenlijk om daarop verder in te gaan. Zooals reeds is betoogd, is het boek daarvoor te onrustig, te weinig vanuit één gezichtspunt geschreven. Ter demonstratie daarvan wil ik den zin aanhalen, waarmee Oldenburger zijn boek besluit. Hij schrijft dan: „Zonder de hulp en de invloed van de bovennatuurlijke godsdienst en de Christelijke ethiek zal het programma van het herstel van het gezin met al zijn afdwalingen en huiselijke verdrietelikheden voor altijd mislukken, want „een menscheit zonder Godheid raakt in verval en eindigt in dierlijkheid.” Het kan aan de vertaling liggen, maar een goed Calvinist zal toch liever woorden als „bovennatuurlijke godsdienst” en „Godheid” in het verband, waarin ze hier voorkomen, vermijden, omdat ze al te zeer herinneren aan een theologie, wier gedachtengang zeker niet past in het Gereformeerde denken.

Maar dit alles nu daargelaten, één uitspraak meen ik dan toch niet zoo zonder meer te mogen laten passeeren. Aan het slot van zijn boek vat de schrijver in 95 stellingen te zamen wat hij in de voorafgaande bladzijden bedoelde te zeggen. En nu luidt stelling 77: „Slechts ingeval van ziekte van een of twee partijen en van armoede mag natuurlijke geboortebeperving worden toegepast. Zoo moeten in geval van natuurlijke ongesteldheid of gedeeltelijk onvermogen, beide partijen zich onthouden door zelfbeheersching”.

Nu is het jammer, dat hier niet verder ingegaan wordt op het uiterst gewichtige vraagstuk der onthouding. Deze is wel ter sprake geweest in het hoofdstuk: „Wat de Bijbel leert aangaande geboortebeperving”, maar toch in den geheelen samenhang van het boek te weinig in het oog vallend en onderstreept. Daarom had ze zeker in een aparte stelling behandeld dienen te worden. Wie de gedachtenwereld en de middelen van het Neo-Malthusianisme geheel en al verwerpt, moet er zich toch rekenschap van geven, of en in welke omstandigheden onthouding dan zedelijke eisch kan zijn.

En nu kunnen inderdaad armoede en ziekte een zedelijk motief voor onthouding vormen. Prof.

Geesink²⁾ acht tijdelijke of zelfs algeheele onthouding in het huwelijk plicht, als bij voortgezetten huwelijksomgang de mogelijkheid bestaat, dat aan kinderen het leven wordt geschonken, door wier geboorte de ellende van het gezin, hetzij van een der beide ouders vermeerderd (armoede of krankzinnigheid). Maar hij noemt ook nog andere gevallen. Zoo b.v. wanneer het leven der vrouw, als zij bijna zonder tusschenpoozen telkens moeder wordt, in gevaar komt. Ook wanneer er vrij groote zekerheid bestaat, dat het opnieuw moeder worden haar het leven zal kosten.

Maar zijn dit nog abnormale omstandigheden, terecht legt Ds Delleman in zijn artikelen in het Gereformeerd Theologisch Tijdschrift (nr 5 en 6 jaargang '33) over: „Geboorteregeling als theologisch probleem in dezen tijd” er den nadruk op, dat een zekere regeling der geboorten in ieder huwelijk als zedelijke plicht dient gesteld te worden. De kinderzegen kan ten volle geëerd blijven, als men zich desniettemin uit zedelijke motieven toch verplicht acht weer niet aanstonds na de geboorte van een kind de mogelijkheid van een nieuwe bevruchting te scheppen. Inzonderheid om de krachten der vrouw niet uit te putten kan het gewenscht zijn, dat de zwangerschappen niet te snel op elkaar zullen volgen. En het is een misbruik maken van de leer der Voorzienigheid, wanneer Christenen de uitkomst van hun huwelijks-gemeenschap zonder meer aan God overlaten.

Ook Prof. Geesink onderscheidt tusschen zorgeloosheid en onbezorgdheid van de ouders. Hij meent, dat er vaak een lichtzinnigheid kan heerschen, die zich met vroomheid dekt.

En Dr Wielenga³⁾ schrijft: „Een misbruik maken van Gods ordinantiën is er stellig ook, wanneer er, ten koste van den welstand en de levenskracht der gehuwden, tot schade van den opbloei van het gezin, zonder ook nog eenigermate met de uitkomst te rekenen, in het huwelijk wordt samengeleefd.”

Het huwelijk ontslaat dus geenszins van het besef van verantwoordelijkheid in de echtelijke samenleving. Er dient ook sparende liefde te zijn, tucht en zelfverloochening. Maar anderzijds moet er toch ook op gewezen worden, dat tenslotte de tijdsbepaling tusschen het eene en het andere kind aan ieders consciëntie moet worden overgelaten. De eene vrouw is de andere niet. Hier is weer een terrein, waar het advies van den geneesheer, die hetzelfde standpunt als dat van de ouders deelt, meermalen gevraagd zal moeten worden.

Toch dienen bij dit alles twee dingen te blijven vaststaan. Niet het Neo-Malthusianisme, maar de zelftucht moet beoefend worden. En de overwegingen, die tot deze geboorteregeling door onthouding leiden, mogen nimmer beheerscht worden door de beginselen, die voor de beweging voor geboortebeperving het uitgangspunt vormen.

Het is hier niet de plaats om verder op deze zaak in te gaan. Maar ze verdiende in elk geval in de stellingen van Oldenburgers boek uitvoeriger en ernstiger behandeling dan wat we in het begin van de 79ste stelling lezen: „Het is zinnelijk en een vergrijp jegens God om zooveel kinderen op te voeden, als je kunt, wat in sommige gevallen de vijf en twintig zou overschrijden, maar het is even zondig om er zoo weinig mogelijk op te voeden.”

Evenwel, ons hoofdbezwaar tegen de stellingen 77 en 79 is niet gelegen in wat ontbreekt, maar in wat stelling 79 verder inhoudt. Na de hierboven aangehaalde zinsnede vervolgt de schrijver: „In geval van ziekte en verschrikkelijke armoede is de moeder misschien niet in staat het leven aan nog een kind te schenken. Dan is het toelaatbaar om periodiek geslachtelijk verkeer te hebben op tijden, dat de kans van bevruchting het geringst is.”

Het valt op, dat wat hier uitgesproken wordt, feitelijk een tegenstelling vormt met hetgeen in stelling 77 staat. In deze laatste wordt in dezelfde omstandigheden, ook al voegt men hier aan „armoede” het praedicaal „verschrikkelijk” toe, algeheele onthouding door zelfbeheersching gepredikt. Maar in stelling 79 wordt deze eisch in al zijn gestrengheid losgelaten en de z.g. periodieke onthouding naar voren geschoven. Deze is gebaseerd op de onderzoekingen van Ogino en Knaus, die er op wezen, dat in het leven der vrouw z.g. veilige periodes voorkomen, gedurende welke huwelijksomgang mogelijk is zonder dat er gevaar voor uitbreiding van het gezin bestaat. Oldenburger meent dus, dat van de kennis dezer feiten mag worden gebruik gemaakt, niet slechts bij geneeskundige, maar ook bij sociale omstandigheden.

Het is niet genoeg te betreuren, dat zulk een uitspraak zonder enig nader bewijs als vanzelf sprekend wordt neergeschreven. Ze vloeit zeker niet als een logische consequentie uit de bedoelingen van het boek voort. Het vraagstuk van het aanvaarden der periodieke onthouding uit medische overwegingen laat ik hier nog rusten, om-

dat de zedelijke gevolgen daarvan niet zoo diep in het volksleven ingrijpen. Ze blijft tot enkele gevallen beperkt en aan den geneesheer blijft het laatste woord. Het meest ingrijpende element van deze stelling is, dat periodieke onthouding op grond van een sociale indicatie toelaatbaar wordt geacht, zonder dat zelfs één argument daartegen genoemd wordt. Dat hiervoor anders wel plaats was, moge uit het volgende blijken.

Het is vooral in Roomsche kringen, dat de periodieke onthouding als middel tot geboorteregeling aanhang heeft gevonden. De Roomsche-Katholieke arts Smulders was de eerste, die haar met kracht onder ons volk propageerde. In ongeveer vijf jaar tijd beleefde zijn boek zeven drukken! Hij acht de periodieke onthouding, om zwaarwichtige of grondige redenen aanvaard, zedelijk toelaatbaar en zonder schade te zijn voor de morele, fysieke en psychische gezondheid der beide echtgenooten en voor de gaafheid van het huwelijk zelf. Roomsche-Katholieke moraal-theologen ondersteunden zijn streven.

Op dit feit wijs ik met opzet, om te doen uitkomen, dat de periodieke onthouding juist bij Rome aanknopingspunten kon vinden. Immers, in tegenstelling met Calvinus aanvaardt zij heel sterk de natuur als norm. En waar deze methode van geboortebeperving in tegenstelling met het Neo-Malthusianisme, van geen tegennatuurlijke middelen gebruik maakt, kon zij daar een kans maken. Maar daarom hebben wij als Gereformeerden hier wel goed toe te zien en op onze hoede te zijn.

Op het eerste gezicht zou men kunnen oordeelen, dat, wanneer de Roomsche Kerk, wier standpunt wij ten opzichte van den kinderzegen zoo goed kennen, de periodieke onthouding in bepaalde, ook niet-medische gevallen, toelaatbaar acht, ook wij haar op dien weg kunnen volgen. Maar we vergeten dan, hoe de Gereformeerde ethiek op andere grondslagen rust dan de Roomsche-Katholieke. Doordat de laatste de natuur te veel als uitgangspunt neemt, staat zij altijd aan het gevaar bloot, dat het zwaartepunt van het leven vanuit het innerlijke naar het uiterlijke wordt verlegd. Bij het Gereformeerd belijden is dat anders. Ik denk hier aan het groote verschil, dat tusschen Rome en de Reformatie te Genève bestaat inzake de uitlegging van het tiende gebod. Zelfs de minste lust of gedachte tegen eenig gebod Gods mag, naar de Heidelbergse Catechismus leert, in ons hart nimmermeer komen.

Heeft dus de periodieke onthouding vooral in Roomsche-Katholieke kringen aanhang gevonden, toch mag niet verzwegen worden, dat er daar ook anderen zijn, die voor haar als middel tot geboorteregeling waarschuwen. Een bekend Roomsche-Katholiek vrouwenarts, Dr A. W. Ausems, ziet in deze wijze van onthouding den weg gebaad tot het Neo-Malthusianisme, omdat wie zijn echtelijk leven eenmaal heeft gericht op de beperking, bij mislukking of wanneer dit stelsel te lastig wordt, gemakkelijker andere middelen zal grijpen. En zoo onschadelijk acht hij de periodieke onthouding voor de psyche der echtgenooten niet. Daarenboven wordt zijns inziens ook door haar de natuurwet geschonden. En tenslotte tracht hij aan te toonen, dat aan heel deze methode de vereischte wetenschappelijke basis ten eenenmale ontbreekt. Van honderd procent zekerheid is geen sprake. En als men op die honderd procent stellig zal moeten rekenen, dan zal ze zoodanig moeten worden ingeperkt, dat ze practisch geheele onthouding beteekent. Slechts bij een bepaald type van vrouwen, zou men, wat de zekerheid betreft, op de periodieke onthouding kunnen staat maken.

Nu staat Ausems in deze laatste meening niet alleen. Merkwaardigerwijze verscheen nog kort geleden een werkje van C. van Emde Boas, zenuwarts en sexoloog, een vurig voorvechter van 't Neo-Malthusianisme, in welk werkje deze zijn onderzoekingen mededeelt omtrent de doeltreffendheid der periodieke onthouding. Op grond daarvan komt hij tot de conclusie, dat voor vele echtparen deze onthouding als afzonderlijke of als aanvullende methode te aanvaarden is; dat er echter tallozen zijn, bij wie dit middel niet of nog niet toegepast kan worden.

Maar ook nog op een punt van geheel anderen aard moet gewezen worden in verband met de periodieke onthouding als middel tot geboorteregeling. Wie haar als zoodanig aanvaardt, geeft daarmee een overtuiging prijs, die voor het zedelijk leven van de grootste waarde is en in den strijd tegen het Neo-Malthusianisme onverbidde-lijk door Katholieken en Gereformeerden werd gehandhaafd. Want beide weerspraken steeds ten stelligste de meening, dat onthouding in normale huwelijksomstandigheden de lichamelijke en geestelijke gezondheid zouden schaden en het levensgeluk vernietigen.

Integendeel, mits het leven op de juiste basis was ingesteld, zouden er genoeg middelen en wegen te vinden zijn om dit tekort te overwinnen en dat leven te verdiepen en te heiligen. Maar nu juicht het Neo-Malthusianisme. Dr van Emde Boas schrijft in zijn hierboven aangehaald boekje: „De

ontdekking nog verha-
tholiek S-
woordinge-
rijke geve-
voor de g-
van het g-
zenuwarte-
rampzalig-
eerlijk co-
voor de
ding stre-
boorte, d-
met de g-

En ten-
geciteerd-
hoogst er-
de stelling-
lichaam,
verstoorde
intieme b-
het kind
slot van
vallen, wa-
lijk of ni-
houding
geen dur-
te geven,
bevestigen
en tot ve-
„Nu” -
huwelijke
worden. I-
geval kan
gerschap
aan va a-
„Door
den, hoe
plicht bie-
den, wete-
het gezin
samenvoe-
„Zalig
uit zulk -
„Dan v-
dat wel
troffen h-
ambtelijk
tot het k-
wel, wan-
Gods goe-
het word-
Uit dit
geen ste-
handelde
houding
te achter-
rekensch-
vast zit -
consequ-
dat hij h-
schrikkel-
misschien
kind te s-
die van s-
lend vlak-
piële be-
door m-
ding „C-
redene-
in dit ge-
ik in het
getoond.

's Grav-

MUZ

Onder-
Willem 2
dat „will-
moeten v-
bare mid-
muzikaal-
op zetten
gevoel-
te wak-
Dat er
edeling i-
volgende

„Nu
onlange-
enige t-
dat die
van de
luistern-
radio-o-
luistern-
de luist-
etc. W-
moette
zoeken;

1) „Geboortebeperving voor geloovigen en ongeloovigen”, een zuiver critische beschouwing van de theorie en de practijk en van de argumenten voor en tegen deze beweging, door T. Oldenburger, Th. H. Th. D. Vertaling van Dr A. Dupont, schrijver van „Het Huwelijk”. Uitg. H. A. van Bottenburg N.V., Amsterdam.

2) W. Geesink, Gereformeerde Ethiek II, pag. 289.

3) B. Wielenga, Ons huwelijksformulier, blz. 100 (overgenomen uit de Artikelen van Ds Th. Delleman).